

Demagogija ne ustvarja prijateljstva med dvema narodoma

V bojazni, da bi avstrijsko ljudstvo na Koroškem spričo kopice nerešenih gospodarskih in socialnih vprašanj začelo razmišljati o vzrokih in krivcih naraščajoče množične bede in brezizglednosti, so združeni nemško avstrijski šovinisti v Celovcu začutili krvavo potrebo po ponovnem vzbujanju in razplamtevanju nacionalne nestrpnosti proti koroškim Slovincem in njihovi matični državi Jugoslaviji. Ker pa so izčrpali v to svrhu že celo vrsto načinov, od Wurffkomandovskih zahrbtnih napadov do novonacističnih BHS-ovskih »Treuekundgebung«, od Pieschevih in Helmerjevih groženj s ponovno selitvijo do Schumyjevih izpadov proti slovenskim partizanom, od vojnouhujskaških govorov Wedeniga in Karischa do maškerade Herrenbaurov pod vodstvom Figla in Grafa v Celovcu, od zborovanja bivših Hitlerjevih soldatov v Gospe Sveti pod krinko pobožnega romanja do drznih poskusov skrutitve spomina padlih junakov-partizanov, so si znova belili glave, kako bi vsemu temu naredili še krono in dosegli za to početje najvišjo aproba-cijo. Sama po sebi se je rodila rešilna misel: Avstrijski zvezni predsednik še uradno ni posetil »Avstriji najbolj zveste zvezne dežele Koroške«.

Slovensko ljudstvo na Koroškem ni posvečalo napovedanemu obisku dr. Rennerja nobene pozornosti, ker se razočarano še dobro spominja njegove neizpolnjene obljube, ki jo je pisмено dal kot državni kancler Osvobodilni fronti za Slovensko Koroško novembra 1945, s katero je zagotovil »brezobzirno kaznovanje vojnih zločincev in popravo škode žrtvam fašizma ter dobesedno podudari, da bosta »državna in koroška deželna vlada tekmovali v tem, da bosta zadostili tudi kulturnim zahtevam koroških Slovincem«. V treh letih, ki so od takrat potekla, se je slovensko ljudstvo na Koroškem moglo docela prepričati, da so tudi taki dokumenti samo navadna krpa papirja in da niso obljube avstrijskega kanclerja nič drugega, kakor — prazne besede.

Tudi naš list ne bi tratil časa z registriranjem tega obiska, če ne bi bili brali »pomembnega, po visoki politični odgovornosti narekovanega govora«, ki ga je imel dr. Renner ob tej priliki na slavnostni seji koroške deželne vlade. Ta govor pa vsekakor zasluži pozornost koroških Slovincem. Predvsem seve tisti del govora, ki je bil prikrojen za propagando in zagovor velenemško-nacistične parole o »nedeljivi Koroški«. V vsem svojem govoru se je dr. Renner skrbno izogibal dejstva, da živita na Koroškem dva naroda, to pa na ta način, da je govoril »Korošcem«, kakor so to delali z namenom raznarodovanja koroških Slovincem doslej vsi eksponenti avstrijskega in nemškega imperializma in nacionalizma že v času avstro-ogrske monarhije, predvsem pa v dobi Steinacherjev, Majer-Kaibitschev, Wuttejev, Perkoni-gov, Rainerjev in drugih izvrševalcev imperialističnih nalog in ciljev in kar delajo v interesu zapadnega imperializma spet danes njegovi verni sluge iz vrst dr. Gruberjev, Schumyjev, Wedenigov in Karishev. Na prav ta nivo je zdrknil na svoja stara leta tudi dr. Renner, o katerem je znano, da je kot socialistični teoretik svoječasno ostro žigosal pokrajinski lokalpatriotizem kot orožje nemško-imperialističnega izvora za zatiranje drugih narodov, da je strastno propagiral razbitje dežel na nacio-

nalne enote in da je dobesedno zapisal: »Dokler to strašilo preteklih dni, idol deželne enotnosti ne bo pokopan, ne bo nacionalnega miru.« Da je prav ta dr. Renner zabredel v propagiranje Steinacherjeve in Rainerjeve parole o »nedeljivi Koroški«, je več kakor ironija usode. To je po našem mnenju že višek nenačelnosti, v katero resen državnik ne bi smel zapasti, če se hoče ubraniti suma, da je zavrzel svoja načela in se udinil miselnosti, proti kateri se je svoječasno z verno boril.

Kdor se svojim načelom izneveri, je prisiljen, da na ta ali drugi način zagovarja svoj odklon. Dr. Renner je to poizkušal s sklicevanjem na plebiscit pred 28. leti, o katerem je dejal, da je potekal v popolni svobodi in da je dokončno odločil vprašanje meja. Ničesar pa dr. Renner ni povedal o tem, da smo koroški Slovenci del slovenskega naroda, ki se že sto let bore za združitev s celoto in je samovoljno priznal to borbo samo že osvobojenemu delu. Vsekakor je to izmalichenje zgodovinske stvarnosti. Tudi o tem ni ničesar povedal, da je Majer-Kaibitsch še leta 1942 ugotovil tesno povezanost Slovincem z matičnim narodom in da je naciozem, proti svoji volji seve, točno začrtal naše severne jezikovne in narodnostne meje s svojimi lepki: »Kärntner sprich deutsch« in s terorističnim izseljevanjem do Kostanj in Djekš. Zamolčal je tudi, da so slovenski partizani s svojo krvjo in grobovi ponovno začrtali to mejo in s svojo neustrašeno in žrtev polno oboroženo borbo pred vsem svetom na najbolj prepričevalen način ovrgli rezultat svoječasnega plebiscita, ki v danih pogojih ni mogel biti nič drugega, kakor potrdilo stoletnega raznarodovanja in nagrada za raznarodovalce in zatiralce.

Vse to je dr. Renner zamolčal. Zato pa je pogreval krilatico o »res judicata«, kar je z očitno naslado podčrtala »Koroška kronika«. Ta demagoška krilatica najmanj pristojna dr. Rennerju, ker vemo, da o njeni upravičenosti sam ni prepričan.

Konferenca o italijanskih kolonijah

Ob koncu meseca avgusta je sovjetska vlada sporočila vladam ZDA, Velike Britanije in Francije, naj bi v skladu z mirovno pogodbo z Italijo razpravljali o usodi bivših italijanskih kolonij v Svetu zunanjih ministrov.

Ker vlade treh zapadnih sil niso dale izrecnega odgovora na to vprašanje, je poslala sovjetska vlada 4. septembra vladam ZDA, Velike Britanije in Francije noto, v kateri je predlagala, naj bi pred potekom roka, določenega v mirovni pogodbi t. j. pred 15. septembrom 1948, sklicali Svet zunanjih ministrov, ki bi razpravljali o problemu bivših italijanskih kolonij.

Posvetovanja so se nato pričela dne 13. t. m. v Parizu. S strani Sovjetske zveze se je udeležil konference namestnik zunanjega ministra Višinski, s strani ZDA poslanik v Veliki Britaniji Douglas, s strani Velike Britanije državni minister Mac Neil, Francijo pa je na prvi seji zastopal zunanji minister Schuman, ki je kot zastopnik dežele, v kateri so bila posvetovanja, otvoril zasedanje ter vodil predsedstvo.

Zastopniki zapadnih sil so poskušali ustvariti videz, kot bi bila to redna konferenca Sveta zunanjih ministrov.

Da vprašanje Slovenske Koroške ni »res judicata«, je dr. Renner lastnoročno potrdil v svojem pismu Osvobodilni fronti za Slovensko Koroško z dne 26. novembra 1945, kjer piše dobesedno: »Kar se tiče postavljene zahteve po združitvi z matičnim narodom, je to zadeva, ki je povezana z mirovnimi pogodbami in je avstrijska državna vlada ne more enostransko rešiti.« Take pismene izjave seve dr. Renner kot najvidnejši predstavnik sedanje Avstrije, ki je bila osvobodjena po zaslugi drugih narodov, med njimi tudi koroških Slovincem, ne bi nikdar smel dati iz rok, če je mislil kdaj govoriti v Celovcu drugače. Če pa je to storil kljub temu, tedaj to nikakor ne govori za »visoko politično odgovornost«, ki mu je narekovala ta govor. Tudi to potrjuje njegov padeč v nenačelnost.

Na podlagi teh ugotovitev moramo vse ostale podrobnosti govora dr. Rennerja označiti kot prazno in neiskreno besedičenje, ki ne more nikogar prepričati. S tega vidika je treba oceniti njegovo izjavo, ki jo je podal »v duhu vseh Avstrijcev«, ko je dejal: »Manjšinska listina ter z njo zagotovljene pravice manjšine so in nam ostanejo svete«. Ni do bro če dr. Renner govori o svetosti pravice še v imenu »vseh Avstrijcev«, če mu niti samemu kot edinemu suverenemu Avstrijcu njegove lastne pismeno fiksirane obljube in izjave niso svete. Kajti če bi bil dr. Renner to čudovito, lepo donečo frazo o svetosti pravice samo poskušal podkrepiti s stvarnimi dokazi, bi se bila vsa svetost razblinila v nič kakor balonček iz milnice, razgalila bi se bila vsa njena puhlost in zlaganost v vsej goloti. Zato je dr. Renner tudi previdno zamolčal in ni pobliže nakazal »avstrijskih ustanov, ki so same po sebi jamstvo, na katerega se prebivalci Koroške, ki govorijo drug jezik, vsak čas lahko zanesejo«. Nekaj takih ustanov iz časa prve avstrijske republike mu lahko pokličemo v spomin, na pr.: Majer Kaibitschev-Heimatbund, Schulverein »Südmark«, Bodenvermittlungstelle, šole kot

sredstvo germanizacije slovenskih otrok nemško uradovanje v upravi in sodstvu itd. Vse to je verjetno slonelo na »načelnih manjšinske zaščite, enakosti in svobode, ki izvirajo iz temeljnega značaja avstrijske ustave«, kakor je lepo deklariral »ustanovitelj« avstrijske republike. V zadnjih treh letih po zlomu nacizma pa se ta »temeljna načela naše ustave« verjetno uveljavljajo v doslednem odrekanju slovenske gimnazije in učiteljstva, v sankcioniranju nacističnega ropa slovenskega združnega in ljudskega premoženja, v prepovedi slovenskih organizacij, v odrekanju potnih listov partizanskim invalidom, v množičnih hišnih preiskavah in racijah pri solven-skih antifašistih po vzorcu SS-ovskih hajk, v nekaznovanju vojnih zločincev, ki so selili, zapirali in morili koroške Slovence, v favoriziranju neonacističnega BHS-a in Wurffkomand, v sabotaži obnove prosvetnih domov, v izrabljanju zakonov za poskuse skrutitve partizanskih spomenikov, v vežbanju z orožjem pod krinko lovskih prireditvev itd. itd. O vsem tem tr. Renner ni ničesar povedal.

Pač pa je dr. Renner poleg vsega tega tvegati nekaj zelo očitnih potvorb, da bi opral notorično izdajstvo velike večine nemško govorečih »Korošcev«, ki so svojo »predanost Avstriji dokazali« najprej z maskiranjem svojega pangermanizma s parolo »Koroške«, pozneje pa z julipučem in z največjim odstotkom nacistov na ozemlju celotnega velikonemškega rajha. Nakazovati to kot »od zunaj vneseno duhovno zapeljanost« je vsekakor tvegano od državnika, ki je stal vedno na stališču, da je Avstrija sestavni del Nemčije in ki je javno in »z veselim srcem pozdravil« anšlus in označil vso dobo prve avstrijske republike kot »dva-setletno blodnjo avstrijskega ljudstva«. Da ne drži njegova trditev, da je na Koroškem ta »duhovna zapeljanost« premagana, se bi bil najlažje prepričati, če bi si bil od bližje ogledal družino, ki se je gnetla okrog njega, od bivšega Hitlerjevega podpolkovnika Stossierja, preko člana štaba za progone proti partizanom Korytka in nacističnega komisarja za konzume Wedeniga pa do vnetega izvrševalca nacističnih direktiv dr. Kadrasa.

Kar pa se tiče dr. Rennerjevega apela na Jugoslavijo in »želje po trajnem dobrem sosedstvu«, pa je treba ugotoviti, da bodo morali odgovorni avstrijski možje šele z dejanji dokazati iskrenost te želje, v kolikor seve dr. Rennerjev apel ni bil samo člen v verigi poskusov reakcije in imperialistov, ki se zama prizadevajo, da bi kovali svoj kapital iz neutemeljenih in klevetniških obtožb proti novi Jugoslaviji.

Višek cenene demagogije pa si je dr. Renner privoščil v Velikovecu, kjer je pozabil na vse dostojanstvo ter prevzel vlogo — ne mormo se drugače izraziti — navadnega cirkuškega burkeža, ko je pred nekaj sto šovinisti pačil slovenski jezik, in jih nagovoril z nakaženo spakedrango: »Koroške in Korošice«. Izgleda, da so mu to klaverno vlogo zlonamerno navdahnili in navežbali njegovi »gemischtsprachige« prijatelji na Koroškem, da bi na ta način dali izraza svojemu nebrzdanemu sovraštvu do vsega, kar je slovenskega. S tem pa so dosegli samo to, da so se z dr. Rennerjem vred pred slovenskim ljudstvom na Koroškem do kraja razkrinkali in, kar je še bolj porazno, — brezmejno osmešili in osramotili.

Ker pa se o usodi bivših italijanskih kolonij po večdnevnih pogajanjih, kjer so zapadne sile zastopale le svoje koristi, niso mogli zediniti, bo o tem vprašanju razpravljala Organizacija združenih narodov. Sicer pa je bilo že vnaprej pričakovati, da v Parizu tega vprašanja ne bodo rešili, ker je britanski zastopnik Mac Neil že pred svojim odhodom iz Londona izjavil, da pariško posvetovanje ne bo privedlo do nobenega sporazuma. Istega mnenja je bil tudi ves zapadni tisk, ki je poudarjal, da je »neuspeh pariških pogajanj neizbežen«.

Monarhofašistične sile ogrožajo mir na Balkanu

Vlada FLRJ protestira pri atenski vladi zaradi obmejnih izzivanj

Ministrstvo za zunanje zadeve FLRJ je izročilo poslaništvu kraljevine Grčije v Beogradu noto, v kateri protestira proti izzivanju monarhofašističnih oboroženih sil proti FLRJ. Nota navaja, da je v noči od 6. na 7. septembra t. l. večja skupina grških kraljevskih vojakov zavzela položaj okoli cerkvice na Kajmakčalanu in se začela tam zakopavati. Ko so jugoslovanske obmejne patrulje opazile skupino grških vojakov, so jo pozvale, naj se umakne z jugoslovanskega ozemlja. Vendar se ta skupina ni hotela umakniti, temveč je pričela skupno z neko drugo skupino grških vojakov, ki se je prav tako zakopala na jugoslovanskem ozemlju, streljati na jugoslovanske obmejne patrulje. Med oboroženim spopadom so jugoslovanske patrulje ujele nekega grškega vojaka.

Ko so jugoslovanske patrulje nadaljevale pot proti cerkvi na Kajmakčalanu, so zaradi goste megle, ki se je v tem času pojavila, nehote prestopile grško mejo. Ko se je megla razpršila, so grški vojaki streljali na jugoslovanske patrulje iz neposredne bližine brez vsakršnega poziva ali opozorila, zaradi česar je ostalo na grškem ozemlju določeno število mrtvih, ranjenih in pogrešanih jugoslovanskih vojakov.

Vlada FLRJ najodločneje protestira proti uboju in ranjenju jugoslovanskih vojakov, ki so v megli nehote zašli brez kakršnih koli napadalnih namenov in želja, da bi kršili grško mejo, in na katero so brez kakršnega koli običajnega poziva streljali z različnim orožjem.

Vlada FLRJ opozarja na popolnoma drugačno ravnanje jugoslovanskih organov, ki so najprej opozorili in pozvali skupino grških vojakov, ki je kršila jugoslovansko ozemlje, naj se umakne, s čimer je jasno izrazila željo, izogniti se obmejnemu spopadam, kar popolnoma ustreza mirolni politiki vlade FLRJ in koristi splošnemu miru.

V svoji noti vlada FLRJ poudarja, da ta očitno izivalni dogodek ni osamljen in navaja izmed številnih naslednjih incidentov in obmejnih izzivanj grških oboroženih sil proti FLRJ:

3. junija 1948. leta je večja skupina grških vojakov prešla v bojni razvr-

stitvi na ozemlje FLRJ in zavzela borbeni položaj. Ko so se začeli jugoslovanski obmejni organi bližati tej skupini grških vojakov, so ti začeli streljati na jugoslovanske organe.

Istega dne so izstrelili 6 topovskih granat z grškega na jugoslovansko ozemlje. Granate so letele čez jugoslovansko mejo v neposredni bližini jugoslovanske obmejne stražnice in ranile jugoslovanskega vojaka.

14. junija je neko grško letalo preletelo jugoslovansko mejo.

15. junija sta leteli dve grški letali južno od vasi Šelemli nad jugoslovanskim ozemljem in odvrli okrog 20 bomb in nekaj zažigalnih lističev.

29. julija so grški vojaki streljali z grškega ozemlja na jugoslovanske vojake.

30. julija so streljali s topovi, tako, da

je 8 topovskih granat priletelo na jugoslovansko ozemlje.

Samo v letu 1948. je bilo nad 130 takšnih in podobnih incidentov ter vojaških izzivanj grških oboroženih sil proti FLRJ Jugoslaviji, računajoč samo tiste incidente, glede katerih je vlada FLRJ protestirala pri kraljevski grški vladi.

Vlada FLRJ ugotavlja, kot je to že dvakrat storila, s tem, da je o teh primerih obvestila Varnostni svet, da cela vrsta neprestanih incidentov in vedno pogostejša vojaška izzivanja FLRJ po krivdi grške vojske in drugih odgovornih činiteljev neizpodbitno dokazuje, da ti incidenti in izzivanja niso slučajna, ampak so premišljena in organizirana.

Vlada FLRJ zahteva, naj grška kraljevska vlada takoj vrne mrtve, ranjene in pogrešane jugoslovanske vojake Jugoslaviji.

Napad monarhofašističnega letala na albansko vas

Ministrstvo za zunanje zadeve LR Albanije je poslalo v zvezi z napadom, ki ga je izvršilo 6. septembra letalo atenske vlade, generalnemu sekretarju OZN brzojavko, v kateri med drugim pravi:

»Kot nadaljevanje napadalnosti atenske vlade proti teritorialni nedotakljivosti in nacionalni suverenosti LR Albanije, je 6. septembra 1948 tromotorno grško letalo preletelo mejo in prodrlo na albansko ozemlje. Ko se je letalo vračalo, je nad albansko vasjo Košovice vrglo 12 bomb, od katerih je padlo 6 bomb v bližino vojašnice albanske obmejne straže, ostalih 6 pa na Košovice, pri čemer so bili ranjeni 3 prebivalci in poškodovane tri hiše.

Vlada LR Albanije z gnusom protestira proti temu tolovajskemu ravnanju, ki ga atenska vlada še nadalje izvaja proti LR Albaniji in s tem krši vse mednarodne predpise, mednarodno pravo in Ustanovno listino OZN.

Jugoslavija na mednarodnih sejnih

Jugoslavija razstavlja to jesen na velikih mednarodnih sejmih v Stockholmu, Plovdivu, na Dunaju, v Bariju, Trstu in Utrechtu. Na teh velesejmih bodo številni obiskovalci spoznali na razstavljenih proizvodih jugoslovanskega gospodarstva uspehe dela jugoslovanskih narodov v izgradnji socializma. Hkrati pa bodo ti sejni prispevali tudi k še boljši izvedbi trgovinskih zvez z drugimi državami. Velesejma v Stockholmu in Plovdivu sta se začela že konec minulega meseca. Na Dunaju, v Bariju in Utrechtu pa so se velesejmi pričeli v začetku septembra. V Pragi in Trstu sta se pričela 12. in 13. septembra. V Pragi, na Dunaju, v Trstu, Stockholmu in Plovdivu so kolektivne razstave, v Utrechtu pa so razstavljeni pretežno prehranjevalni predmeti. Na velesejmu v Bariju so razstavili predvsem proizvode jugoslovanske lesne industrije in nekatere industrijske predmete kot usnje, usnjeno galanterijo, emajlirano posodo, gume, medicinske preparate in tobak.

Letos so posvetili veliko pozornost velesejmu v Plovdivu, kjer ima jugoslovansko gospodarstvo kolektivno razstavo vzorcev v zaprtem paviljonu na 400 kv.

m in odprtem prostoru 620 kv. m. Tako morejo razstaviti iz jugoslovanske težke in lahke industrije tiste proizvode, ki jih prej v Jugoslaviji niso izdelovali. Inozemski obiskovalci se bodo mogli prepričati o sposobnosti jugoslovanskih delavcev in strokovnjakov in spoznati nagli napredek in razvoj jugoslovanske industrije ter velike uspehe, ki so jih dosegli v drugem letu petletnega načrta. Velike stroje, ki so jih izdelali v Jugoslaviji in jih iz tehničnih razlogov ne bodo mogli razstaviti, bodo prikazali s fotografijami in grafičnimi skicami.

Na velesejmih na Dunaju, v Pragi in drugih mestih bodo nekatere proizvode,

Delovnemu ljudstvu zdrava stanovanja

Stanovanjska kolonija „Novi Limberg“ v Trbovljah

Vedno večji dotok delavcev v Trbovlje in nekatera nezdrava stanovanja so narekovala potrebo za graditev novih stanovanjskih poslopij. V pomladanskih mesecih so pričeli z novimi gradnjami. Hiše v večini primerov grade zidariji trboveljskega rudnika. V bližini bazenske uprave Zasavskih rudnikov zidajo štiri velike hiše. Nekatere od njih so že skoraj gotove. V eni zgradbi bo osem družin, v drugi deset, v tretji dvanajst, v četrti pa bo samo eno družinsko stanovanje in šest sob za samce. V spodnjem delu zgradbe pa bo avtogaraža. Poleg tega grade tudi zgradbi za 120 samskih delavcev in poslopje, kjer bo prostor za stanovanje gojencev rudarsko-industrijske šole.

25. maja so na griču nad vzhodnim obratom začeli graditi stanovanjsko kolonijo Novi Limberg. Tu bo dvanajst dvostanovanjskih hišic, 19 hiš je že sezidanih, za 20 so izkopani temelji. Štiri so že pokrili z opeko medtem ko na ostalih postavljajo strešno ogrodje. Pokriti jih še ne morejo, ker nimajo strešne opeke. Predvideno je, da bodo ta stanovanja dogotovljena za vselitev do decembra. Stanovanja obsegajo malo sobo, jedilnico, malo kuhinjo, shrambo in kopalnico s straniščem. V avgustu je bilo

kot na primer usnjeno galanterijo, ribje konzerve, sadje, alkoholne pijače, ročna dela in nekatere prehranjevalne proizvode prodajali tudi na drobno.

Razvoj jugoslovanskega gospodarstva pod načrtnim socialističnim vodstvom omogoča, da zavzema Jugoslavija na mednarodnih sejmih vidno mesto. Zato more Jugoslavija sodelovati v dvakrat večjem obsegu na mednarodnih velesejmih kot pred vojno. Samo v letošnjem letu je Jugoslavija sodelovala na 14. mednarodnih velesejmih, medtem ko je pred vojno sodelovala samo na šestih ali sedmih. Uspehi, ki so jih dosegli na sejmih v inozemstvu, pričajo o velikem napredku v Jugoslaviji in naporih delovnih ljudi, ki ustvarjajo s tem, da grade socializem, pogoje za širšo proizvodnjo in nove izume.

opravljenih 1573 prostovoljnih delovnih ur. Poleg strešne opeke je za končno dogotovitev te in ostalih zgradb veliko pomankanje vodovodno- in elektro-inštalacijskega materiala, kopalnih ban in peči, umivalnikov in drugega. V osrednjih delavnicah trboveljskega rudnika sedaj delajo poizkuse, da bi sami izdelali straniščne školjke iz litega železa.

300 milijonov za stanovanja v Beogradu

Zaradi stalnega naraščanja prebivalstva Beograda morajo ljudska oblastva neprestano skrbeti za stanovanja delovnih ljudi. V treh letih od osvoboditve do danes so zgradili v Beogradu več blokov stanovanjskih hiš in popravili številna poslopja, ki so bila med vojno poškodovana. Letos dela nadaljujejo v še večjem obsegu kot lani. Izvršilni odbor mestnega ljudskega odbora Beograda je odobril za letošnje stanovanjske gradnje okrog 300 milijonov din. Od te vsote so doslej že porabili 44 odstotkov. Razen tega popravljajo povsod stara poslopja, z graditvijo novih pisarniških prostorov pa razbremenjujejo stanovanjske hiše. Letos bodo dogradili delavske kolonije v Cvijičevi ulici, kjer bodo zgradili 7 paviljonov. V nekaterih paviljnih že stanujejo delavci s svojimi družinami. Prav tako grade dva stanovanjska paviljona v Dalmatinski ulici, stanovanjske hiše na Mirijejski cesti, Vozdovcu in ulici Mehmeda Sokolovića.

V Višnjičevi ulici in ulici Georgea Washingtona grade stanovanjska poslopja za samce. Z graditvijo poslopij za pisarne bo prostih letos okrog 500 stanovanj. Ustanove in podjetja zveznega pomena grade za svoje delavce in nameščence v Palmotičevi ulici in ulici 29. novembra stanovanja v skupni vrednosti 10 milijonov din. Ta vsota je skoraj četrtina skupnega kredita, ki jih bodo zvezna podjetja porabila letos za gradnjo stanovanj. Republiška podjetja in ustanove grade 8 stanovanjskih poslopij. Nova stanovanja bodo sodobno urejena.

Gradbena dela v Skoplju

V Skoplju je na vseh stavbiščih, ki zavzemajo površino nad 200 tisoč kvadratnih metrov, zaposlenih 2000 delavcev. Gradijo velika javna poslopja in številne stanovanjske hiše. Lani je mesto pridobilo 1108 stanovanj. V novih hišah, ki so jih začeli zidati letos, bodo pridobili približno 350 stanovanj.

Avstr. delavstvo odločno zahteva zvišanje mezd

Delavstvo tvornice krogličnih ležajev v Steyru je stopilo dne 15. t. m. zjutraj v stavko in se podalo v glavno tvornico, kjer je bilo zborovanje vseh delavcev Steyrskih tvornic. Na popoldan. zaupniški konferenci so zahtevo po 25 odstotnem zvišanju mezd še podkrepili. Zahtevali so, naj pride predsednik avstrijske sindikalne zveze Böhm v Steyr, kjer naj poroča, v kolikor so upoštevali zahteve delavstva.

V Donawitzu so prekinili delo za tri ure. Na obratnem zborovanju se je zbralo 2000 delavcev, ki so izrazili svojo pripravljenost, da se borijo do popolnega uspeha. Izrazili so, da ne bodo priznali nove pogodbe o mezdah in cenah, ki jo sklepajo za zaprtimi vrati.

Delavci pri Waagner-Biro v Gradeu so izrekli nezaupnico sedanjemu vodstvu avstrijske sindikalne zveze.

Stavke pa so tudi na Nižjem Avstrijskem. V tvornicah Voith v St. Pöltnu so za poldruge uro ustavili delo. Na obratnem zborovanju so zahtevali zvišanje mezd za 25 odstotkov in izrazili solidarnost s štajerskimi delavci. Obsodili so tajna pogajanja o pogodbi za mezde in cene ter pozvali sindikalno zvezo, da takoj obvesti delavstvo o poteku teh pogajanj.

Pa tudi v ostalih pokrajinah Avstrije se delavstvo odločno bori za zvišanje mezd.

Medtem pa so po večdnevni tajni pogajanjih med zastopniki SPOe in OeVP dne 16. t. m. končno objavili novo pogodbo o mezdah in cenah. Po tej pogodbi se zvišajo mezde in plače vseh privatnih in javnih delojemalcev za 6 odstotkov. Poleg tega dobijo vsi privatni in javni delojemalci še stalno doklado v znesku 34 šilingov mesečno, ki pa ni obdavčena in se zaradi nje tudi ne zvišajo prispevki za socialno zavarovanje. Mezde in plače bodo zvišane s 1. okto-

Istčasno pa bodo zvišali tudi cene najvažnejšim živilom, t. j. kruhu, mesu, klobasam, mleku in masti. Zvišane cene stopijo v veljavo s 11. oktobrom t. l.

Ta delni uspeh se bo dejansko razblinil v nič, ker bo delavcem in nameščencem z zvišanjem cen odvzelo vse tisto in morda še več, kar bodo pridobili s šest odstotnim zvišanjem mezd in plač. Spričo tega, da so na vseh obratnih zborovanjih po vsej Avstriji delavci zahtevali zvišanje mezd za 25 odstotkov, pri tem pa poudarjali, da morajo cene ostati iste, je že vnaprej jasno, da borba avstrijskega delovnega ljudstva za izboljšanje življenjskih pogojev ni še končana, marveč da bo ta borba trajala tako dolgo, dokler mezde in plače ne bodo v pravičnem sorazmerju s cenami.

V nedeljo, dne 26. septembra 1948

vsi na mogočni

LJUDSKI TABOR

ki bo ob 14. uri pri Prangarju na Brnci

Na sporedu so:

GOVORI, ŠTEHVANJE, FIZKULTURNI
NASTOPI MLADINE, TAMBURAŠKI
IN PEVSKI NASTOPI, NASTOP PIO-
NIRJEV IN LJUDSKO RAJANJE

OSVOBODILNA FRONTA ZA SLOVENSKO KOROŠKO

Po naši zemlji

Ponoven primer šikaniranja koroških Slovencev

Narodni nestrpneži in BHS-ovski izzi-vači na Koroškem ne vedo, kako bi ustrahovali koroške Slovence in jih odvrnili od pravične borbe za nacionalno in socialno osvoboditev. Vsakogar, ki se ne podvrže njihovi volji in se ne strinja z njihovimi hujšakimi dejanji, na vse mogoče načine šikanirajo in zatirajo, mi-sleč, da bodo v svojem razbijaškem de-lu imeli več uspeha. Značilno pri tem pa je, da jim nudijo avstrijske oblasti, o ka-terih je toliko slišati, da so »nepristran-ke«, vso podporo.

O tem ponovno priča slučaj Stefana Cirgoja iz Globasnice, zavednega Slo-venca in člana Osvobodilne fronte ter Komunistične partije, ki se je moral dne 9. t. m. zagovarjati pred celovskim de-želnim sodiščem zaradi »zločina ropac«, ki mu ga je očitala obtožnica. Na kak na-čin je prišlo celovsko sodišče do te go-rostlastne obtožbe?

Dne 9. maja t. l. zvečer je bil BHS-ovski podrepnik Blaž Petritsch iz Glo-basnice na poti iz gostilne domov. Bil je nekoliko vinjen, česar pa ni hotel pri-znati. Njegova pot ga je peljala mimo globaškega potoka in ker ga noče ver-jetno niso popolnoma ubogale, se je zgo-dila nesreča, da je padel v vodo. Skoraj istočasno pa je iz gostilne šel domov tu-di Cirgoj Stefan s svojim tovarišem Lu-kejem Greinerjem. Petrič jima ni mo-leg slediti in je nekoliko zaostal.

Cirgoj, ki je zidar, se je podal drugi dan na delo v Ljubče. Čez nekaj dni so mu domači sporočili, da po Globasnici govorijo, češ da je on vrgel tisti večer Petritscha v vodo in da je o tem obve-šeno tudi orožništvo. Tako ga je tudi dne 22. maja t. l. libuška žandarmerija aretirala in ga odvedla v Velikovec, od tam pa drugi dan v Celovec. V Celovcu pa so ga zadrževali tri mesece in pol brez vsakega zasliševanja in brez obrav-nave. Ko je napravil prošnjo, da bi ga do obravnave izpustili na svobodo, da bi se lahko vrnil na delo, so mu to odklonili brez kakršne koli utemeljitve ter mu obljubili, da bo v kratkem obravnava. Vendar je ostalo samo pri obljubah. Ko so mu odvzeli v zaporu vse dokumente, aned katerimi je imel izkaznico Osvo-bodilne fronte, so pazniki tudi spoznali, kakšnega mišljenja da je in ga vsled te-ga stalno zapostavljali.

Obravnava dne 9. t. m. pa je jasno po-kazala, da je hotel narodni nestrpnež Petritsch Cirgoja za vsako ceno oškod-o-vati. Ker pa ni našel druge priložnosti, se je poslužil laži. Trdil je namreč, da so on, Cirgoj in Greiner skupno šli do-mov in da mu je Cirgoj med potjo hotel vzeti iz žepa denarnico. Ker mu pa to ni uspelo, ga je vrgel v vodo. Pri obravnavi se je izkazalo, da je ta trditev popolno-ma izmišljena in zlagana, kar je kot pri-ča povedal sodišču tudi tov. Greiner Lu-kej, ki je skupno s Cirgojem šel domov.

Ob teh dejstvih je moralo seveda tudi

sodišče uvideti, da gre pri vsej zadevi samo za zlonamerno kleveto in je Cir-goja oprostilo. Vsekakor je Cirgoj bil v zaporu 3 mesece in pol popolnoma po nedolžnem samo zaradi tega, ker si je BHS-ovski izzivalec vtepel v glavo, da ga mora spraviti v zapor. Orožništvo, ki je v takih slučajih zelo poslušno in je že v nešteti primerih dokazalo svojo »ne-pristranost«, je pri tem radevolje sode-lovalo. Predvsem značilno pa je to še za orožništvo v Globasnici, ki še do danes ni poskrbelo, da bi kaznovali Wurfko-mandovske izzivalce, ki so napadli in pretepali naše ljudi ob priložnosti lan-skega žeganja v Podjuni ter razbili ši-pe na posestvu Jurija Pečnika, njemu samemu pa zlomili roko ter ga močno ranili. Tudi še niso kaznovani Wurfko-mandovski napadaleci, ki so ranili Šona-

lovega Hanzeja v Večni vesi, njegovega brata in neštete druge zavedne Slovence in antifašiste v globaški občini. Za vse to se očitno globaško orožništvo ne zanima, ker vidi svoje poslanstvo le v tem, da terorizira in šikanira slovensko prebivalstvo. Sicer pa, dokler so v oro-žništvu in policiji ljudje, kakor na pri-mer Lovrene Pajantschitsch iz Globasni-ce, bivši SS-ovski policist in ilegalni na-cist, ki je sodeloval pri nacističnem pu-ču julija 1934. leta, se temu nikakor ne čudimo. Vemo pa, da bo nekoč tudi tega zatiranja konec. Ne bomo jim nasedli, pa če nas še na tako surove načine po-skušajo razdvajati in odvracati od borbe, temveč bomo ostali zvesti izročilom naše narodnoosvobodilne borbe, ki je edina porok za našo dokončno osvobo-ditev.

— ik

Izpod Jerberka

Na službeni poti sem se zgledil pri pd. Lipeju pod Jerberkom, ki mi je med drugim povedal in dokazal naslednje:

»Človek bi ne verjel«, mi pravi, »s kakšnimi načini hočejo pritisniti kmeta ob tla. Poglej tukaj te listine, kako so me hoteli ogoljufati. Dne 6. julija t. l. sem moral oddati eno kravo, ki jo je prevze-la kmetijska zadruga v Vrbi. Krava je tehtala 399 kg, kar vidiš iz potrdila. Od-kupila pa jo je znana agentura za nakup živine Tauschitz, Kuttig in Landsmann v Celovcu, ki mi je nakazala denar pri Raiffeisenovki v Škofičah. In sedaj po-glej lumparijo: Krava je tehtala 399 kg, nakazilo se je glasilo samo za 308 kg po 2,96 šilingov za kg, kar znaša 911,68 šilingov. Od tega pa so mi odtegnili še za prevozne stroške 11 šilingov. Kaj mi je preostajalo, peljal sem se dvakrat v Celovec in sem protestiral pri tej agen-turi. Tu so pa kar tako mimogrede hote-li opravičiti z menoj in se izgovarjali, da je denar poneverila zadruga. Šele, ko sem jih pritisnil ob zid in zahteval vpo-gled v njihove knjige, kjer je bila zapi-sana teža krave z 399 kg, so postali meh-ki in mi doplačali denar v znesku 233,84 šilingov, ki jih imajo pravico pridržati, veda spet odtegnili, poleg tega pa še 3 odstotke od teže krave, tako da sem do-bil plačanih samo 387 kg. Poleg 35,52 šilingov, ki jih imajo pravico pridržati, so si hoteli pridržati kot profit še 233,84 šilingov.«

Mož se je upravičeno razjezil, ko mi je dejal: »Sedaj mi pa povej, tovariš, ali ni to očitna goljufija in ali niso vse besede o zaščiti kmeta laž? Če se ne bomo združili in skupno nastopili proti takim pijavkam, nam bodo po malem re-zali še jermene s kože. Povsod nas ho-čejo izpodriniti in ogoljufati pri dode-litvah in izplačilih, samo pri plačevanju davkov in pri izterjavanju oddaje nas vi-dijo najprej.«

Tovariš Lipej ima prav. Posameznika fali in izropali do zadnjega. Samo orga-bodo protiljudski izkoriščevalci ogolju-nizirana skupnost predstavlja silo in v slogi je moč.

- ž - r

Hodiše

Preteklo nedeljo smo se Hodišani zbrali v našem Narodnem domu na ob-činskem plenumu Osvobodilne fronte, kjer smo preprečevali svetovni politični položaj, položaj pri nas na Koroškem ter tudi pregledali naše delo v pre-te-klem letu.

Zastopnik Pokrajinskega odbora OF nas je seznanil z najbistvenejšim poli-tičnim dogajanjem v svetu ter ugotovil, da je minil čas, ko so imperalistični in kapitalistični mogotci po mili volji lahko gospodarili v svetu. Narodi sveta so vzeli danes usodo v svoje roke in vodijo uspešno borbo proti svojim izkoriščeval-cem. Pa tudi položaj na Slovenskem Ko-roškem je sličen svetovnemu položaju. Tudi pri nas se prizadevajo velenemški propagandisti s pomočjo avstrijskih oblasti, da bi uničili pravično borbo ko-roških Slovencev za osvoboditev izpod tujega jarma. Vendar morajo uvidevati, da to ni tako enostavno in da smo se koroški Slovenci naučili braniti svoje pravice in svojo svobodo. Ne bodo nas več zaslužnjevali, kakor nekoč, njihove ustrahovalne metode ne uspevajo, ker koroški Slovenci vemo, da so vsi ti na-čini ustrahovanja in zaviranja našega osvobodilnega gibanja le izraz njihove slabosti, nikakor pa izraz njihove moči. Koroški Slovenci tudi vemo, da je čas naše osvoboditve bližje kakor kdaj koli prej. Kakor se osvobajajo kolonialni in zatirani narodi sveta izpod imperialistič-nega jarma in to le z odločno in brez-kompromisno borbo skupno z vsemi na-prednimi in svobodoljubnimi silami sveta, tako se bomo osvobodili tudi mi koroški Slovenci z našo odločno in vztrajno borbo. Zavedati se moramo, da

v tej borbi nismo sami, da imamo moč-nega zaveznika v avstrijskih antifašistič-nih silah in da nas podpirajo tudi vse demokratične sile sveta s Sovjetsko zve-zo na čelu.

Nato je podal tov. Tevži Kompoš, predsednik občinskega odbora OF, po-ročilo odbora o delu v preteklem letu. Ugotovil je, da smo se premalo zavedali svojih dolžnosti kot vodilni člani Osvo-bodilne fronte v občini in da moramo v bodoče to napako popraviti. Iz poročila pa je kljub temu razvidno, da nismo spali in da beležimo v našem delu tudi lepe uspehe.

Ko so navzoči skoraj v celoti potrdili stari odbor, je ponovno za predsednika izvoljeni tov. Tevži Kompoš plenum za-ključil in poudaril, da bo odbor v pri-hodnjem letu z novim poletom šel na delo in napel vse sile, da bo nam končno zasijalo sonce svobode.

Zveza koroških zadrug v Celovcu, r. z. z. o. z. Celovec, Pavličeva 7, tel. 21-29

OBJAVA

Republiška zveza kmetijskih zadrug v Ljubljani nas je obvestila, da pričnejo v letošnjem šolskem letu naslednje šole in tečaji:

1. Knjigovodski tečaj
2. Petmesečni zadrugi tečaj
3. Šestmesečni zadrugi tečaj
4. Zadrugi tehnikum (triletni).

Obisk teh tečajev in tehnika je mo-žen za mladince in mladinke in tudi za starejše zadrugnike. Vabimo vse, ki ho-čejo sodelovati pri izgradnji naših za-drug, da se prijavijo v te tečaje.

Vse potrebne informacije dobite v na-ši pisarni. Zadnji rok za prijave: 1. oktober 1948!

Zveza koroških zadrug v Celovcu, r. z. z. o. z.

OBJAVA

Kmetje partizani, izseljenci in politič-ni interniranci, pozor!

Z več strani nam je bilo sporočeno, da Vam je bila z vrnitvijo dveh tretjin denarja, ki Vam je bil kot izkupiček za v letu 1947 oddane pridelke po zamenja-vi denarja 10. decembra 1947 vrnjen, od-tegnjena gotova vsota za neplačan pri-spevek (Wiederaufbaubeitrag) za leto 1946 in 1947, kar je očitna krivica.

Z odlokom finančnega ministrstva št. 43.356-7/47 od 18. 9. 1947 ste oproščeni plačevanja tega prispevka.

Zglasite se ob priliki na pristojnem finančnem uradu in zahtevajte, da Vam pridržano vsoto izplačajo. Sklicujte se na zgoraj navedeni odlok in na nas.

Kmečka zveza za Slovensko Koroško Sekretariat.

V nedeljo, dne 19. septembra 1948 ob 10. uri dopoldne (po drugi sv. maši) igrajo Kostanjčani

„Miklovo Zalo“
na Djekšah

pod vaško lipo pred cerkvijo.

Pri priveditvi sodelujejo tudi pev-ci in tamburaši iz Hodiš.

Vabimo vse rojake iz bližnjih in daljnjih krajev in vasi ob naši severni jezikovni meji.

Jesen 1943 je pomenila za osvobodil-no gibanje na Koroškem važno prelom-nico. Kapitulacija Italije ni vplivala sa-mo posredno, temveč tudi neposredno. Zaradi kapitulacije Italije je bilo v juž-ni Sloveniji sproščenih mnogo borbenih sil, ki jih je bilo mogoče poslati tudi drugam in tam povečati uporne sile proti fašizmu oziroma nacizmu. Nekaj ta-kih sil je dala tudi Primorska. Med nji-mi je bilo nekaj koroških fantov, ki so po kapitulaciji Italije, ko je v južnem delu Slovenije popustil okupatorski pri-tisk, radi odšli v svojo ožjo domovino, Koroško, da jo vzpodbude za boj proti Nemeem.

Zahodna Koroška, Slovenska Primor-ška je tako postala izhodišče pohoda

novih prostovoljcev na Koroško. Po od-redbi Glavnega štaba NOV in PO Slo-venije z dne 13. oktobra 1943 je bil v Cerknem formiran štab novoustanovlje-nega odreda. Za komandanta je bil ime-novan Korošec Franc Primožič — Mar-ko, za političnega komisarja pa Dušan Pirjevec — Ahac, ki je istočasno bil določen za sekretarja oblastnega odo-bora za Koroško. Odredni štab je vključe-val ljudi, ki niso bili samo borci, temveč tudi spretni politični delavci. To je bilo potrebno, ker je bilo najprej treba raz-viti široko in aktivno politično delo.

»Prišel je šestnajsti oktober, dan od-hoda. Na določenem mestu so se začeli zbirati mladi borci, polni izkušenj in prestalih borb. V očeh jim je žarel ogenj veselja, kajti zavedali so se, da se po-

dajajo na novo pot, da ponesejo luč par-tizanstva tudi na Koroško, na ono zem-ljo, ki si jo tuji nacisti laste za svojo. Zavedali so se, da bo njihova pot težka, polna nevarnosti, a to mladih pionirjev ni plašilo; s pogumom so zrl v negotovo neznano bodočnost.«

S temi preprostimi in iskrenimi bese-dami je Rajer Albert — Borut izpove-dal zavest o pomembnosti odhoda novih prostovoljcev na Slovensko Koroško. Pot jih je vodila preko Gorenjske, čez Mo-žakljo in Savo na Karavanke. Tam jih je sprejel kurir, ki je imel direktno zvezo z Matijem Verdnikom, ki je že od februarja 1943 dalje politično deloval v svojih domačih krajih v Rožu. To pot je opisal kapetan Ulčar v spominih v Slo-venskem zborniku 1945 na strani 620:

»... Pol ure smo še rabili, da smo do-speli na vrh sedla, od koder se nam je nudil čudovit razgled po celi koroški zemlji. Koroška je ležala pred nami v vsej lepoti in zdelo se nam je, da gleda-mo deželo sanj. Videli smo Rož, Dravo, Vrbsko jezero, Baško jezero, mogočni Dobrač, pod katerim leži Beljak, ki se pa ni videl, in videli smo tudi v daljavi

prestolnico Koroške Celovec. Po polur-nem počitku smo se zadnjič ozrli na go-renjsko stran, na naš Triglav, ter se za-čeli spuščati na Koroško. Prispeli smo v dolino Suho. Tu smo se ustavili in si uredili ležišča in kmalu pospali. Kurir Pavle pa je vodil štab odreda dalje, do političnega delavca tovariša Tomaža, ki je bil nekje na Mačanskem vrhu...«

V Suhi se je odcepila od odrednega štaba skupina desetih mož in odšla pod vodstvom novega komandirja Djura pro-ti Beljaku, da bi se prebila čez Dravo, prodrla v Ziljsko dolino in začela s poli-tičnim delom med Ziljani in z vojaški-mi akcijami na progi Beljak — Trbiž. Zaradi spopada z Nemci v bližini Pod-gorij je skupina izgubila dva člana, med njimi komandirja, drugi pa so se pre-bili skozi nemški obroč. Pod novim ko-mandirjem Jožetom Frčejem — Boštja-nom so krenili potem naprej v Ziljsko dolino čez vrh Kepe v Karavankah. Delo med ljudmi na Zilji pa takrat še ni bilo lahko. Strah pred Nemci jih je obvla-doval tako močno, da se je »Boštjanova« skupina morala umakniti nazaj v Rož. (Dalje.)

JUNAŠKA PRIMORSKA

BODI POZDRAVLJENA MED NAMI!

Ivan Regent

V prvi svetovni vojni 12. novembra 1920. so vladni zastopniki Italije in tedanje Jugoslavije zbrani v vili Spinola v mestecu Rapallo pri Genovi, podpisali sramotno mirovno pogodbo, po kateri je bila vsa Primorska krajina z nekaterimi deli Notranjske vred izročena Italiji. Tako je prišlo v žrelo italijanskega cunjastega imperializma nad 600.000 Slovencev in Hrvatov. Ne bo napačno povedati od vsega začetka, da tedanja Jugoslavija ni bila niti daleč podobna sedanji Titovi Jugoslaviji. Oblast ni bila v rokah ljudstva, marveč v rokah protiljudskih razredov, v rokah navdušenih hlapcev mednarodnega imperializma in ostro nastrojenih proti mladi Sovjetski zvezi. Kljub temu zastopniki imperialističnih velesil na mirovni konferenci v Rapallu, kamor zastopniki Sovjetske zveze niso smeli, niso podpirali zahteve primorskega ljudstva po pravici do samoodločbe, marveč so podpirali tudi tedaj zahteve italijanskega imperializma. Jugoslavija je bila tedaj na žalost drugačna kakor je sedanja, bila je reakcionarna, Primorske pa kljub temu ni dobila.

Primorsko ljudstvo je zahtevalo pravico do samoodločbe. Hotelo se je združiti s svojimi jugoslovanskimi sobraty v svobodni Jugoslaviji. Bilo je pripravljeno z vsemi sredstvi boriti se za tako svojo pravico. Takega boja pa tedanja reakcionarna Jugoslavija, ki se je udinjala zahtevam mednarodnega imperializma in težnjam mednarodne reakcije, ni mogla, ni hotela in tudi ni smela podpirati. Primorsko ljudstvo se je takoj po končani vojni še pred 12. novembrom 1920. prepričalo, da od take Jugoslavije, kakršna je tedaj nastajala in nastala, nima pričakovati nobene podpore. Boj za pravico primorskega ljudstva bi bila mogla podpirati in bi bila prav gotovo podprla le napredna, resnično demokratična ljudska Jugoslavija, ki pa je ni bilo. Podpis mirovne pogodbe med Italijo in Jugoslavijo v Rapallu je tako prepričanje primorskega ljudstva le utrdil in poglobil. Od tod pa sledi, da če se je hotelo primorsko ljudstvo osvoboditi, če je hotelo zares nadaljevati boj za pravico do samoodločbe in ta boj uspešno končati, se je moralo nasloniti na sile najnaprednejše demokracije doma in izven svojih ožjih meja. To je storilo.

Primorsko ljudstvo, pa ne samo slovensko in hrvatsko, temveč tudi itali-

jansko, je krivično in sramotno rapalsko pogodbo izredno drago plačalo. Slovensko in hrvatsko ljudstvo pa še posebej. Proti Slovincem in Hrvatom je začel nastopati italijanski imperializem s tistim dnem, ko je prišla italijanska vojska na Primorsko. Od vsega začetka je bilo očito, da italijanski imperializem ne smatra osvojitve Primorja kot svojega končnega cilja, marveč da jo smatra le kot odskočno desko za nadaljnje pohode proti Sloveniji in proti Vzhodu, zlasti proti Balkanu, temu namenu je bila podrejena vsa politika italijanskega imperializma na Primorskem, pred 12. novembrom 1920, po podpisu mirovne pogodbe, pred fašizmom in za časa fašizma. Take imperialistične cilje ima italijanska reakcija tudi danes. Zato so italijanski imperialistični reakcionarji financirali fašistično gibanje, zato so uvedli in podpirali fašizem, zato se danes počijo po Primorski, ki se je osvobodila in ki ne bo mogla nikdar več postati odskočna deska italijanskega imperializma, zato širijo še vedno sovražništvo do Slovincem in do napredka, zato jih imperialistične sile podpirajo, zato so zahtevali zasedbo cone B, zato danes razbijajo po Gorici neofašisti, ki jih plačuje italijanska in ostala reakcija. Onemogla jeza onemoglih, smrti obsojenih, ki so svojo zločinsko igro za vedno izgubili.

Pisati danes o tem, koliko so naši Primorci pretrpeli pod jarmom italijanskega imperializma, bi bilo odveč. To trpljenje je tako globoko vtisnjeno v srca in duše naših ljudi, da ga nikdar ne bodo pozabili. Požiganje narodnih in delavskih domov, kmetskih in delavskih hiš in šol, čitalnic in knjižnic, trgovin in gledališč, pretepanja, mučenja, zapiranja, smrtni obsodbe, teror, kakršnega poznajo le kolonialni narodi, vse to in še nešteto drugega so bili le zunanja znamenja zločinskega fašistično-imperialističnega režima proti našemu primorskemu ljudstvu. In kakor koli je sam spomin na ta zunanja znamenja fašistično-imperialističnega terorja strašen, je vendar le tenek, rahel odraz nad vse silnejšega gospodarskega, socialnega, narodnega in duševnega pritiska, ki se je nad dve desetletji sistematično izvajal proti našemu ljudstvu. Leta 1921., ko ni bilo še fašistične vlade, so morali ponižani in opljuvani prebivalci sloških vasi na kolenih prositi odpušča-

nja... zato, ker je strela zrušila spomenik italijanskim vojakom na vrhu Krna.

Kar je bilo, naj ne bo nikdar pozabljeno. Kraške jame niso tako globoke, da bi mogli vanje pokopati vse zločine, kar jih je zagrešil italijanski fašistični imperializem nad našim ljudstvom. In tudi naj ne bo pozabljen pomoč italijanskega delovnega ljudstva, italijanskih in drugih dosledno demokratičnih sil našemu ljudstvu v boju za osvoboditev.

V svojem boju za osvoboditev se je ljudstvo našega Primorja moralo nasloniti in se je naslonilo na dosledno demokratične sile. Zavedalo se je, da so njegove zahteve demokratičnega značaja, za katere so se mogle boriti le demokratične sile, da mu more prinesiti svobodo le zmogoviti boj demokratičnih sil. Zato se je opiralo na najdemokratičnejše sile v Jugoslaviji in Italiji. Zato je združilo svoj boj z bojem Osvobodilne fronte v Sloveniji in Ljudske fronte v Jugoslaviji takoj, ko se je Fronta ustanovila. Zato je združilo svojo usodo z usodo osvobodilnega boja narodov Jugoslavije in Sovjetske zveze. Ni pa čakalo, da bi mu kdo prinesel svobodo, marveč je k temu boju samo prispevalo, se je borilo pred drugo svetovno vojno, borilo se z večjim elanom v drugi svetovni vojni, skupaj z jugoslovanskimi partizani, v vrstah jugoslovanske vojske, pod vodstvom maršala Tita. V tem boju je žrtvovalo 42 tisoč najboljših junaških sinov. Nova Titova Jugoslavija je drugačna od stare Jugoslavije. Tako Jugoslavijo si je želelo, tako je hotelo, za tako se je borilo. Kajti le taka, ljudska Jugoslavija, mu je mogla v boju pomagati in se pri tem ni varalo. Ljudska Titova Jugoslavija, njegova Jugoslavija, njegova Slovenija mu je obilo pomagala. Pomagala mu je že v dobi svojega nastajanja, da je premagalo okupanta, italijanske in nemške razbojnice, ter njihove notranje reakcionarne hlapce. Pomagala mu je po končani vojni v boju za priključitev Primorske k Jugoslaviji, pomagala z nasveti, pomagala na diplomatskih konferencah. Kar ni mogla, ni smela pričakovati od stare Jugoslavije, je pričakovala in pričakala od nove, od svoje ljudske, revolucionarne Jugoslavije. Danes uživa bogate sadove svojega junaškega dolgotrajnega boja in bratske pomoči vseh narodov Jugoslavije.

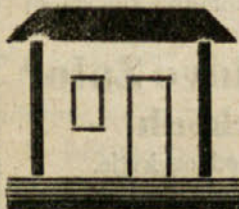
Trd in težak je bil ta boj. Težka je bila pot, toda edino pravilna. Kakor boj vseh narodov Jugoslavije, tako je tudi boj našega primorskega ljudstva ponovni zgodovinski pomembni dokaz, da zmagaajo le narodi, ki se za svojo svobodo odločno, vztrajno borijo, da zmagaajo le tisti, ki ne omahujejo. Dokaz jassen za vsakogar, ki noče biti slep, da se le temu boju primorskega ljudstva in vseh narodov Jugoslavije in pravilnemu vodstvu tega boja imamo zahvaliti, če živi danes primorsko ljudstvo svoj najprejnejši dan, ko se večji del Primorske priključuje k naši Jugoslaviji. Za ostali del, ki ostane izven Jugoslavije in še posebej za naše ljudi, ki ostanejo v Italiji, za to grenko kapljo v kipečem kelihu našega veselja, se bo boj nadaljeval, kajti naša stvar je pravična, naš boj je pravičen, je boj za demokracijo, za načela najnaprednejše demokracije, ki naj zavladajo po vsem svetu.

Primorska stopa danes ponosna in srečna v naše vrste. Njeni prebivalci prinašajo s seboj svoj živi in veseli temperament, svoje bojovne in delovne izkušnje, svoj globoki napredni patriotizem, svojo vztrajnost, svoje veselje do dela, svojo napredno miselnost. Prihajajo kot svobodni državljani svobodne dežele. Od zdaj naprej bodo z nami skupaj gradili in si tudi zgradili svoj dom, svoj, naš skupni dom, svoj, naš skupni vrt in skupaj z nami ne bodo nikdar nobenemu dovolili, da bi svoj svinjski rilec vtilkal vanj. Prihajajo kot bratje v našo na bratovstvu zgrajeno Jugoslavijo in kot brate jih sprejemamo. Odslej bodo skupaj z nami delali, uresničevali naš petletni načrt, gradili naše načrtno gospodarstvo. Kakor dosedaj, bodo naši Primorci ščitili in utrjevali našo ljudsko oblast, ščitili proti zunanemu in notranjemu sovražniku, razširjali in poglobljali ter utrjevali našo najnaprednejšo demokracijo, našo skupno Jugoslavijo, to našo skupno domovino, kamor so že danes usmerjene oči vseh delovnih ljudi, vseh, ki hočejo živeti od svojega lastnega dela. Vsi narodi Jugoslavije vas pozdravljajo, primorski bratje!

Skupaj naprej v svetlo bodočnost.

Gornji članek je bil objavljen v »Ljudski pravici« ob priključitvi Slovenskega Primorja in Istre k FLR Jugoslaviji v noči od 15. na 16. septembra 1947.

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Frano Petek, Velikovec. Glavni urednik: Dr. Franc Zwitter; odgovorni urednik: Franc Ogrš, oba Celovec, Salmstraša 6, uprava: Celovec, Völkermarkter Str. 21. Dopolni se naj pošiljajo na naslov: Celovec (Klagenfurt), Postamt 1., Postschloßbach 272. Tiska: »Kärntner Volkverlag G. m. b. H.«, Klagenfurt, 10. Oktober-Str. 7.

KOČARJI

IVAN POTRČ

3

Medtem je zavrela v prikletni kuhinji kava. Precedila jo je, jo osladkala s saharinom in jo odnesla v izbo. Tam je potegnila s peči Liziko in prebudila ostale.

Milko je odložila v zibel. Dete se je napilo do sita materinega mleka in začelo vesele brcati z nogami. Lizika ga je morala odevati. Za starca se ni zmenila. Pozajtrkovali so. Franček se je moral umiti, poslala ga je z dvema litroma mleka k mlekarju. Malo je dobivala zanj. Po tri krone so ji ga plačevali. Toda nekaj je le bilo, vsaj za najhujšo silo. Potem je zabičala Liziki, kako naj varuje Milko; naročila ji je, kako naj vlije opoldne krompirjevo juho v skledo ter jim postavi obed na mizo. Janžeku je nastavila košaro koruze, da bi jo zmlal za žganec, ko bo napasel. Nato je pobrala jajca, pri čemer ji je pomagal Štefek. Zatem sta s Štefkom odšla. Podsukala mu je predolge hlačnice in otrok je nerodno hlačal za njo proti Rajhovi kmetiji.

OTROCI

Otroci so ostali v koči sami. Dedek jih s svojim smrčanjem ni motil. Skozi okna se je kradlo malo belega dne; še ta je razgaljeval vlažne stene, ki so jih zapirale. Otroci so se vlačili po blatnih tleh, njihovi obrazi so bili blede in

rumenkasti, umazani kakor zemlja. Zunanaj je sijalo sonce. Bil je že visok dan. Ali iz blata, v katerem so rili, ga niso opazili. Zrastli so v tej koči pod bregom drug ob drugem, kamor jih je zapirala mati, kadar je odhajala na delo. Med temi odrpanimi stenami, med temi zamazanimi cunjami in v smradu plenice, ki so se sušile na peči, so se plazili po ličju in po slami v posteljah drug preko drugega kakor črvi ter živeli prepuščeni sami sebi. Oči so jim zasijale samo takrat, ko so se pogovarjali o kruhu in pogačah, ki jo je mati prinašala z dela, če jo je mogla na skrivaj vzeti. Mogoče bodo dali tudi kaj iz dobrote.

»Tu imaš Treza,« bo rekla Rajhovca, »tu imaš pa nesi malim domov. Saj vem, kako je z deco.«

Mati bo vzela, kar že bo in spravila v predpasnik. A ko bo prihajala proti domu, se bo že od daleč smejala. Vse na njej bo govorilo: »Tu imate, otroci, razdelite si, Janžek, ti vam razdeli. Rajhova tetica so dali.« Janžek bo potlej vzel kos ali dva ter ju začel skrbno deliti — in vsak bo dobil bolj malo, ker jih je dosti.

Na postelji sredi slame in cunj je sedela Tunika, neumita, z nespletimi dolgimi lasmi — mama ji ni utegnila več splesti kit — in povedala:

»Danes bo Štefek jedel pogačo.«

Včeraj je bila Tunika z materjo na mlativti. Pri obedu so jedli pogače, sirove pogače. Rajhovca jih je zalila z vrhnjem, da so lepo zarumenele, ko so se spekle. Cela hiša je tako prijetno dišala.

Lizika je velika, zato ve, da Rajhovi ne gledajo radi, če prihajajo njihovi otroci k njim samo zijati. Rekla je:

»Štefek si jo bo saj zaslužil, pogačo. Razvezuje in meče snopje, ti hodiš samo na gledanje tja — nič ne delaš. Tebi dajejo pogačo samo za boglonaj.«

Lizika se spominja, kako je stara Rajhovca zamomljala lani ob žetvi, ko je mati pripeljala otroka s seboj: »Dela eden, žre pa jih cela kopica! Nikjer ni pisano, da bi jaz morala tvojo deco rediti. Počemu jih vlačiš s seboj, da so ti pri delu v nadlego?«

»Če grem jaz z materjo k Rajhovi,« je nadaljevala Lizika, »delam. Nihče mi ne more ničesar reči. Kako boste vi drugi, otroci, ki še v šolo ne hodite. Janžek hodi že v peti razred, a ga nočejo za pastirja. Samo je, ima živino v škodi, človek bi ga naj še oblačil!«

Zaradi vsega tega, zaradi takšnega govorjenja se je Tunika nekaj časa prepirala z Liziko, dokler ni nazadnje zanjokala. Spomnila se je na pogačo, ki jo je včeraj jedla — in zazdelo se ji je, da je lačna. Porinila je k mizi stol, se splazila nanj in odprla miznico. Odkrnila je od kruha krajec ter ga zanesla v usta. Žvečila je plaho, z neko bojaznijo, kakor da ne bi smela biti sita. Takrat je Lizika — opazila je, da je Tunika vzela kruh — skočila od posteljanja ter jo udarila po roki.

»Pustil Ali ne veš, da je za dedka?

Spet bo prepil pri hiši.«

Potisnila je kruh globlje v miznico in jo zaprla.

Tunika je odšla iz koč z rokami na obeh. Jokala je.

... V zibelji se je prebudila Milika. Bila je mokra in lačna. Začela je kričati za materinim mlekom in njenimi rokami. Lizika je zaguncala lesno koritko. Hotela je, da bi otrok utihnil. Sklanjala se je nad malo, se ji na glas smejala, jo dražila in žgečkala pod bradico. Ali Milika je kar naprej vreščala.

Tonek je nekaj časa ves obupan z žalostjo v očeh poslušal njeno kričanje, potem pa je rekel:

»Zdaj se bo drla, ves dan bo kričala. Nabij jo!«

Prikobacal je do zibel, se postavil ob njej pokoncu in jo začel motriti skozi svoje dolge in neporezane lase. Milika je vpila, mahala je z rokami in brcala. Plenice so se ji razvile, do nagega. Okrogli obrazek se je napenjal, postajal je rdeč zaripel, ko napeta buča. Dvignil je roko, da bi jo udaril — a si je premislil. Gledal je jo z vedami očmi, potem se je nekam zamislil, obraz pa se mu je začel nabirati v jok. Nazadnje ga je bila samo še ena sama kisloba.

Milika ni in ni prenehala z jokanjem. Lizika jo je morala previti in vzeti v naročje. Potem jo je vlačila po hiši in ji pela:

»Aja lala, Mila mala, aja lala, Mila mala, Mama ji bo mleka dala, mala Mila bo zaspala. Aja lala, Mila mala, aja lala, Mila mala ...«

(Dalje.)